

Erkki Itkonennek a magyar nyelvhez és a magyarsághoz fűződő kapcsolata nem csupán részterülete volt finnugrisztikai érdeklődésének. Kitűnően beszélt magyarul, a magyar nyelv és a magyarság iránti szeretetét néha úgy is kifejezte, hogy – barátai örömére – Petőfi-verseket szavalt, könyv nélkül.

Tuomo Lahdelma

Tudományos ülések, konferenciák

Extázis–álom–látomás
Budapest, 1993. április 16–19.

A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Intézete és a Magyar Néprajzi Társaság szervezésében rendezték meg a több tudományágat (antropológia, néprajz, irodalom, pszichológia) is átfogó, interdiszciplináris konferenciát, melyen három nap alatt 39 kutató előadása hangzott el.

A konferenciát *Voigt Vilmos* nyitotta meg, majd a délelőtti ülészakon *Sárkány Mihály* elnökletével kulturális antropológiai előadásokat hallgathattak meg az érdeklődők. *Kürti László* (New York) a tudat és a kultúra kapcsolatait, a kultúra tudatalattiságának kérdéseit vizsgálta, igyekezett megragadni a Föld különböző térségeiben jelentkező, a hagyományos talajból kinövő új vallási mozgalmak kultúr-specifikus és általános vallási jellemzőit, s ezek összefonódásait. *Jung Károly* (Újvidék) a délszláv szakirodalomra alapozva a szertartásos önkívület samanisztikus jellegének megjelenési formáival, a megszállottság-kultusz megnyilvánulásaiival foglalkozott. *Demény István Pál* (Kolozsvár) merész hipotézist vázolt fel a samanizmus és a jóga kapcsolatáról. *Pócs Éva* (Budapest) az európai népi kultúrák lényegében egyöntetűnek talált álom- és látomásélményeinek sokféle szerepéről adott áttekintést és rendszerezést. Vizsgálta a látomás-jelenségek általános és egyetemes etnopszichikai, vallásetnológiai és kulturális feltételeit, a helyi lélek- és túlvilág-elképzeléseket, a látomások, jelenések mitológiáját. Hangsúlyozta, hogy a normálistól eltérő tudatállapot vizsgálatára a kutatásnak jobban kell figyelnie.

A délutáni ülészakon „Szent látók – vallásos látomások” témakörben folklorisztikai előadások hangzottak el *Klaniczay Gábor* és *Szigeti Jenő* elnökletével. *Voigt Vilmos* (Budapest) Órás András 1690-ben, Ugocsa vármegyében történt, részletesen leírt extázisát elemezte a hiteles kihallgatási jegyzőkönyvek alapján. *Molnár Ambrus* három XVIII. századi „református népi látomást” mutatott be, melyek egy kéziratos kötetben jelentek meg. *Szigeti Jenő* előadása a Biblia ősi történeteinek továbbgondolásaként is értelmezett „Török Susa álombéli látásain” keresztül a múlt századi protestáns ecclesiolák világába vezetett be. *Szacsvay Éva* (Budapest) az 1883-as mezőkövesdi Mária-látomás körüli események kapcsán – egy meg nem valósult kegyhely történetét bemutatva – strukturális elemzési módszer segítségével szembe-sítette a történeteket a búcsújárás szokásrendszerével, s felhívta a figyelmet a népi

vallásosságnak olykor a hivatalos egyházi tiltás ellenére is megvalósuló spontán belső mozgásaira. *Küllős Imola* (Budapest) egy XX. századi református magyar parasztproféta, Borku Mariska látomásainak a puritán református vallásosságtól idegen képeivel, metaforikus költői nyelvezetével foglalkozott. Egy másik prófétanő, a nagydobronyi Szanyi Mikó Borbála személyiségét és 1937–1950 között folytatott tevékenységét mutatta be *Sándor Ildikó* (Budapest). *Limbacher Gábor* (Balassagyarmat) a palócföldi népi vallásosság vizsgálati anyagára alapozva alkalmazta az unio mystica fogalmát a természetfeletti világ közvetlen paraszti tapasztalásának megragadására, rendszerezésére és az elméleti gondolkodásban történő elhelyezésére. Az estébe nyúló ülészakot *Erdélyi Zsuzsanna* és *Lovász Irén* érdekes és meglepő gyűjtési beszámolója zárta.

Folklorisztikai előadásokkal folytatódott a konferencia, *Verebélyi Kincső* elnökletével. A Keleti-Kárpátokon túli moldvai magyar falvak „látó” asszonyairól beszélt *Pozsony Ferenc* (Kolozsvár), *Gagy József* (Csíkszereda) pedig az erdélyi Sóvidéken megismert „rejtezs-jóslás” formáiról, illetve ezek boszorkányhiedelmekhez kapcsolódó elemeiről tartott előadást. *Czövek Judit* (Budapest) a magyar halottlátók látomásait elemezte, főként azt kutatva, mi működött még napjainkban is a paraszti misztikát.

A népköltészet témakörében *Görög-Karády Veronika* és *Benedek Katalin* elnökletével elhangzó előadások *Erdélyi Zsuzsanna* (Budapest) referátumával indultak, mely az archaikus népi imádságok látomásainak a középkori látomásirodalommal való kapcsolataival és a látomások néplélektani szerepének kérdéseivel foglalkozott. *Orosz György* (Nyíregyháza) a „Legszentebb Istenszülő Álma” című nagyorosz népénekéről, nyugat-európai gyökereiről, funkcióváltásáról, varázsszövegként történő továbbéléséről beszélt. *Kríza Ildikó* (Budapest) az álom-motívum műfajformáló szerepét elemezte szemantikai, poétikai aspektusból a Mátyás királlyal kapcsolatos balladaköltészet körében. *Tüskés Gábor* és *Knapp Éva* (Budapest) előadása egy dunántúli paraszttasszony álomelbeszéléseinek társadalmi, gazdasági, életrajzi hátterét, tartalmi, szerkezeti és műfaji sajátosságait vizsgálta. *Görög-Karády Veronika* (Párizs) az álom és predestináció népmesei megvalósulását, az álomnak a hőst csodás módon segítő funkcióját fejtette ki egy konkrét mesetípus (AaTh 725) kapcsán. *Kámán Erzsébet* (Budapest) előadása a csodának a varázsmesében és a mítoszban betöltött szerepét, a varázsmese és a mítosz kapcsolatát elemezte. *L. Lengyel Ágnes* (Balassagyarmat) a konferencia első napján hallott népi unio mystica fogalmat használta értelmezési szempontként a vallásos ponyvairodalom rendszerezéséhez. *S. Sárdi Margit* (Budapest) a XVII. és XVIII. századi erdélyi emlékirók jóslatait, álomlátásait taglalva állapította meg, hogy az álom fokról fokra elveszíti transzcendens jellegét.

Az irodalmi szekció előadásai *Szőnyi György Endre* elnökletével kezdődtek. *Dukkon Ágnes* (Budapest) Dosztojevszkij műveit, *Fried István* (Szeged) Kafka regényeit, *Barabás István* (Szeged) pedig Yeats „A Vision” című művét elemezte. *Büky László* (Szeged) a Füst Milán költeményeiben előforduló látomások nyelvi megvalósulásáról, a „szellem”-nek és más, rokonértelmű kifejezéseknek költői alkalmazásáról beszélt.

„Mágia, boszorkányság” címszó alatt foglalható össze a *Pócs Éva* elnök vezette szekció témaköre. John Dee mágikus gyakorlatairól, bizarr vízióiról *Szőnyi*

György Endre (Szeged) tartott előadást, majd *Klaniczay Gábor* (Budapest) a boszorkányszombat vizsgálata kapcsán a népi látomásirodalom szempontjából egy új forráscsoportra, a perekben kárvallottként tanúskodó „áldozatok” beszámolóira irányította a figyelmet. *Györey Péter* (Szeged) a boszorkány-gyakorlatban használatos hallucinogén anyagok szerepét vizsgálta.

A pszichológia, pszichiátria témakörben elhangzott két előadásnál *Bányai Éva* elnökölt. *Séra László* (Budapest) a Szacs vay Éva által más vonatkozásban már ismertetett mezőkövesdi Mária-látomások pszichológiai oldalát tárta fel, *Vas József* (Miskolc) videó-vetítéses beszámolójában egy ördögi megszállottság alatt lévő asszony terápiás transz segítségével történő gyógyítását mutatta be.

Harmadik nap délután az „álmok”-kal kapcsolatos dolgozatok következtek *Vas József* elnökletével. *Anniki Kaivola-Bregenhof* finn kutató angol nyelvű előadása népi álomelbeszélésekkel és azok értelmezésével foglalkozott. Lejegyzett álombeszámolókat tartalmazó kutatási anyagában az álmokat három fő csoportra osztotta és bemutatta az álom-élmény jelentkezésétől az álom értelmezésén keresztül a szimbólumok megerősödéséig vezető fokozatokat. *Barna Gábor* (Budapest) Orosz István jászladányi „szentember” önéletírását elemezte az álmok és látomások szempontjából, *Petánovics Katalin* (Keszthely) egy vallásos asszony 597 oldalon leírt élet-, illetve lélekrajzáról, az abban foglalt álmok és látomások életútba ágyazottságáról beszélt. *Krupa András* (Békéscsaba) a dél-alföldi szlovákok álomélményeit elemezte, bemutatva, hogy a narratívumok milyen helyet és szerepet töltenek be a népcsoport folklórjában. *Fehér József András* (Budapest) C. G. Jung komplex lélektana alapján az álom, imagináció, meditáció sajátosságairól tartott előadást.

Remélhető, hogy a konferencia nagy érdeklődéssel kísért előadásai – melyeket élénk viták követtek – a közeljövőben tanulmánykötetben is napvilágot látnak.

Limbacher Gábor